

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

“ЛІТЕРАТУРА Й ІСТОРІЯ”

17–18 листопада 2022 року

Запоріжжя
2022

Чорний І. В.
д. філол. н., професор
Харківський національний університет внутрішніх справ

ПОСТАТЬ ЦІСАРЯ ФРАНЦА ЙОСИФА I В РЕЦЕПЦІ М. ШИМІЧКОВОЇ

Мариля Шимічкова – колективний псевдонім творчого дуету сучасних польських письменників Яцека Денеля та Петра Тарчинського. Спочатку вони просто ховались за ним, а потім зняли цю літературну машкару й почали друкувати свої справжні імена поряд з іменем вигаданої «співавторки». П. Тарчинський і особливо Я. Денель відомі й одноосібними творами, а під брендом Мариля Шимічкова (Maryla Szymiczkowa) вийшло чотири ретродетективи (польською *kryminał retro*), головною героїнею яких виступає професорка Зоф'я Щупачинська, яка живе у Кракові останньої чверті XIX століття.

Попри жіночий псевдонім, книги Я. Денеля і П. Тарчинського не дуже схожі на твори «жіночого детективу», який має певні жанрові ознаки. Насамперед, тут майже немає любовно-сентиментальної лінії, що присутня і є головною практично в усіх творах, авторками яких виступають жінки-письменниці. Наприклад, у жанрі польського *kryminał retro* це можна зустріти в книгах Іди Змеєвської, Малгожати Коханович та ін. Мало уваги приділяється душевним коливанням героїв, морально-етичним проблемам.

Зоф'я Щупачинська – дама бальзаківського віку, одружена з професором медицини, який на 10 років старший від неї. Подружжя бездітне. Героїня відверто нудьгує від такого життя, сповненого тільки складанням обіднього меню та пошуками чергової покоївки. Розплутування кримінальних загадок стає для неї певним засобом виходу з засмоктуючого болота побуту до вируючого енергією світу. Деякі критики й читачі називають Щупачинську «польською міс Марпл», хоча це не зовсім правильно. Зоф'я не схожа на героїню Агати Крісті ані темпераментом, ані методами провадження дізнання. Вона більш активна, схильна до всіляких авантур на кшталт перевдягнень, переслідувань підозрюваних, провокацій тощо.

Показовою особливістю ретродетективів Марилі Шимічкової є ретельне відтворення історичного колориту. Щоразу Петро Тарчинський – краків'янин за походженням – проводить ретельне історичне дослідження. Романи циклу продумані й вивірені, в них багато цікавих і мальовничих подробиць краківського життя кінця XIX століття [1]. На відміну від більшості творів колег Я. Денеля й П. Тарчинського, у циклі про Щупачинську діє багато реальних історичних осіб. Тут виступають художник Ян Матейко, письменники Генрік Сенкевич, Луціан Ридель, Станіслав Виспянський та ін. Тут знаходимо й постать австро-угорського цісаря Франца Йосифа I, за часів правління якого відбуваються події романів циклу.

Фактично фігура підстаркуватого цісаря з'являється тільки в одному романі циклу – другій його книзі «Роздерта завіса». Проте згадки про імператора, або ж

Найяснішого Пана, як він зветься у Шимічкової, зустрічаються в усіх чотирьох творах. Франц Йосиф I виступає символом часу, уособленням гігантської, але старіючої разом зі своїм володарем Австро-Угорської імперії. Його ім'я згадується персонажами романів Шимічкової чи не частіше за ім'я Бога. Події у житті цісаря співвідносяться з календарним часом романів циклу. Побіжно, наприклад, пригадують трагічну смерть спадкоємця престолу кронпринца Рудольфа, який загинув при загадкових обставинах разом зі своєю коханкою Марією Вечерою у замку Майерлінг у 1889 році. Персонажі висловлюють співчуття монарху, якого ця смерть дуже засмутила. Більше уваги приділено вбивству у 1898 році дружини цісаря імператриці Єлизавети (Сісі). Увага акцентується як на стосунках цісаря з цісаревою, так і на постаті вбивці Єлизавети, італійського анархіста Луїджі Лучені, й навіть на знарядді вбивства – загостреному напилку, що був розчинений у кислоті.

Уособленням Франца Йосифа серед «простого люду» є чоловік Зоф'ї професор медицини Ігнаци Щупачинський. Так само, як і цісар, він носить бакенбарди і висловлюється на адресу монарха з незмінною пошаною і обоженням. Найменший натяк на нечемність у ставленні до цісаря сприймається професором як особиста образа. Це типовий філістер, який нагадує головного героя роману Г. Манна «Вірнопідданий» Дідеріха Геслінга. Тим разючішим є контраст між ним і реальним цісарем під час короткочасного візиту імператора до Кракова.

Двадцятихвилинні відвідини Францом Йосифом одного з головних міст Галіції подано в епілозі роману «Роздerta завіса» як підсумок розслідування Зоф'єю злочину, вчиненого краківським поліцейським високопосадовцем. Підкреслюється контраст між пишним фасадом занепадаючої імперії та реальністю, яка ховається за ним. Автори не без іронії перераховують усі титули монарха, що займає значну частину опису візиту в цілому. Цісаря показано старою, втомленою людиною, яку мало цікавить життя його підданих і не хвилюють проблеми великих і малих міст, володарем яких він є. Не дивно, що за таких умов імперський механізм починає збоїти.

Література

1. Гараева Э. Марья Шимичкова в гостях у Мехоффера. URL: <http://dompolski-journal.ru/articles/article/269/>
2. Szymiczkowa M. Rozdarta zasłona. Kraków : Znak Literanova, 2016. 304 s.

